

Δημιουργική Γραφή: Ένας κρυφός άσος για το δάσος!... Εργαστήρι Δημιουργικής Γραφής με θέμα το Δάσος

Ασπασία Βασιλάκη¹, Λευτέρης Γιαννακουδάκης²

¹Νηπιαγωγός- συγγραφέας εκπαιδευτικών βιβλίων

email: aspavasilaki1@gmail.com

²Βιολόγος- συγγραφέας

email: lyannakoudakis@yahoo.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Δημιουργική Γραφή (Δ.Γ.) εμφανίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα, στην Αμερική. Αναφερόταν σαν μία προσπάθεια να αντιμετωπιστεί η λογοτεχνία περισσότερο ως μία δημιουργική δραστηριότητα, παρά ως αντικείμενο ερμηνείας. Στο επίκεντρό της, δηλαδή, τοποθετείται το πώς δημιουργείται ένα λογοτεχνικό κείμενο. Η σύνδεση της Δ.Γ. με την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση (Π.Ε.) δεν είναι εμφανής. Ουσιαστικά η Δ.Γ. μπορεί να χρησιμεύσει σαν ένα πεδίο ελεύθερης έκφρασης, κάτι που επιδιώκεται και στα προγράμματα Π.Ε.. Έτσι η Δ.Γ. και η Π.Ε. συνδέονται στο τέλος και όχι στην αφετηρία τους. Συγκεκριμένα η Δ.Γ. προτείνεται σαν μια δράση μέσα σε ένα πρόγραμμα Π.Ε., μέσω της οποίας μπορούμε να δημιουργήσουμε αλλά ακόμα και να αξιολογήσουμε την πορεία ενός προγράμματος. Στο εργαστήρι Δημιουργικής Γραφής με θέμα το Δάσος, ξεκινώντας με ένα παιχνίδι χωρισμού σε ομάδες και τη δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης, οι συμμετέχοντες θα γνωριστούν έπειτα καλύτερα μεταξύ τους για την ενδυνάμωση της κάθε ομάδας εργασίας. Στη συνέχεια θα «περιπλανηθούν» στην ιστορία της Δ.Γ. από τον 19^ο αιώνα μέχρι σήμερα. Έπειτα, θα κληθούν να γράψουν τις δικές τους ιστορίες μέσα από πρωτότυπες οργανωμένες δραστηριότητες, με θέμα το Δάσος. Σημαντικό στοιχείο του εργαστηρίου είναι η αντιφώνηση των ιστοριών. Κάθε φορά δηλαδή, διαβάζεται μία ιστορία από κάθε ομάδα και σχολιάζεται παιδαγωγικά σε σχέση με τους σκοπούς ενός προγράμματος Π.Ε.. Έτσι οι συμμετέχοντες διασκεδάζουν και συγκινούνται, ενώ δοκιμάζουν τεχνικές με τις οποίες μπορούν να προσεγγίσουν τους μαθητές τους και να τους δημιουργήσουν μια σχέση αγάπης με τη δημιουργική έκφραση και το περιβάλλον. Σκοπός, τελικά, του εργαστηρίου είναι οι συμμετέχοντες να έχουν κατακτήσει στοιχεία εμπνύχωσης δραστηριοτήτων Δ.Γ. και ιδέες για την εφαρμογή της σε ένα πρόγραμμα Π.Ε..

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Δημιουργική Γραφή, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση, δημιουργικότητα, συναίσθημα, αντιφώνηση.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Δημιουργική Γραφή (Δ.Γ.) εμφανίστηκε στα τέλη του 19ου αιώνα, στην Αμερική. Αναφερόταν σαν μία προσπάθεια να αντιμετωπιστεί η λογοτεχνία περισσότερο ως μία δημιουργική δραστηριότητα, παρά ως αντικείμενο ερμηνείας. Στο επίκεντρό της, δηλαδή, τοποθετείται το πώς δημιουργείται ένα λογοτεχνικό κείμενο (Βασιλάκη & Γιαννακουδάκης, 2009).

Τι είναι όμως η Δ.Γ.; Η M.L. Marksberry στο έργο της «Foundations of Creativity»¹, σημειώνει ότι σύμφωνα με τους Witty και LaBrant η Δ.Γ. «είναι μία σύνθεση οποιουδήποτε είδους γραφής, η οποία συμβαίνει οποιαδήποτε στιγμή και τίθεται κατά κύριο λόγο στην υπηρεσία αναγκών όπως:

1. Την ανάγκη για διατήρηση αρχείων με συγκεκριμένες εμπειρίες,
2. Την ανάγκη για να μοιραστεί κανείς εμπειρίες με κάποιους που ενδιαφέρονται γι' αυτό, και
3. Την ανάγκη για ελεύθερη ατομική έκφραση η οποία συνεισφέρει στην πνευματική και φυσική υγεία» (Marksberry, 1963).

Για ποιο λόγο να εμπλέξουμε τους μαθητές μας στη διαδικασία αυτή; Σύμφωνα με τον L. DeSalvo «δεν γράφουμε για να δημιουργήσουμε τέχνη αλλά χαρακτήρα, να αναπτύξουμε δημιουργικότητα, πειθαρχία, κρίση, ισορροπία, τάξη, συγκράτηση και άλλες εσωτερικές ιδιότητες. Μέσα από τη γραφή αναπτύσσουμε αυτογνωσία, η οποία συνεισφέρει στην συναισθηματική και πνευματική μας ανάπτυξη. Τότε η γραφή γίνεται δάσκαλος» (DeSalvo, 1999).

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗ ΓΡΑΦΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Η Δ.Γ. μπορεί να αποτελέσει ένα μεθοδολογικό εργαλείο στο πλαίσιο ενός προγράμματος Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης (Π.Ε.). Η σύνδεσή της με την Π.Ε. δεν είναι εμφανής. Ουσιαστικά η Δ.Γ. μπορεί να χρησιμεύσει σαν ένα πεδίο ελεύθερης έκφρασης, κάτι που επιδιώκεται και στα προγράμματα Π.Ε.. Έτσι η Δ.Γ. και η Π.Ε. συνδέονται στο τέλος και όχι στην αφετηρία τους. Συγκεκριμένα, η Δ.Γ. προτείνεται σε μια δράση μέσα σε ένα πρόγραμμα Π.Ε., μέσω της οποίας μπορούμε να δημιουργήσουμε αλλά ακόμα και να αξιολογήσουμε την πορεία ενός προγράμματος.

Η Δ.Γ. ωστόσο μπορεί να συνδεθεί με τις τρεις όψεις της Π.Ε. Οι όψεις αυτές είναι 1) Η εκπαίδευση γύρω (about) από το περιβάλλον: πρόκειται ουσιαστικά για τη γνώση σχετικά με τη λειτουργία των περιβαλλοντικών συστημάτων, προκειμένου να σχηματιστεί μία τεκμηριωμένη απόφαση αναφορικά με τη χρήση τους από τον άνθρωπο. 2) Η εκπαίδευση δια μέσου (in & through) του περιβάλλοντος: που χρησιμοποιεί το περιβάλλον ως πεδίο απόκτησης γνώσεων και δεξιοτήτων. 3) Η εκπαίδευση για χάρη του περιβάλλοντος (for the environment): η οποία αποσκοπεί στην ανάπτυξη ατομικών αξιών και στην υιοθέτηση συμπεριφοράς με προσανατολισμό το σεβασμό της διατήρησης του περιβάλλοντος (Γεωργόπουλος & Τσαλίκη, 2005, Βασιλάκη, 2008). Η Δ.Γ. μπορεί να εφαρμοστεί αντίστοιχα και στις τρεις όψεις της Π.Ε.:

1. *σχετικά* (about) με το περιβάλλον: όταν τα κείμενα περιλαμβάνουν γνώσεις για το περιβάλλον.
2. *διαμέσου* (in & through) του περιβάλλοντος: όταν το περιβάλλον χρησιμοποιείται ως πεδίο έκφρασης και δημιουργίας κειμένων.
3. *για χάρη* (for) του περιβάλλοντος: όταν τα κείμενα μεταφέρουν αξίες και στάσεις για το περιβάλλον.

¹ Στο «Foundations of Creativity» η M.L. Marksberry, χρησιμοποιεί ως αναφορά το βιβλίο των Paul Witty και Lou LaBrant «Teaching the People's Language», (Oct., 1963), pp. 21-21

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ

Αν ακολουθήσουμε τη συμβουλή του DeSalvo γιατί γράφουμε -όπως αναφέρεται στην εισαγωγή- άμεσα διαμορφώνουμε και το πλαίσιο των ασκήσεών μας. Καθώς αποσκοπούμε στην εμπλοκή των όψεων της Π.Ε. οι ασκήσεις αυτές μπορούν να έχουν αφορμή την ίδια τη φύση (σε πραγματικό χρόνο ή με εικόνες, ήχους, κ.ά) ενώ, ταυτόχρονα η αξιακή διάσταση και η κινητοποίηση που ευελπιστούμε από τους εμπλεκόμενους, είναι μία εκπαιδευτική επιδίωξη, που συμβαδίζει με το στόχο της Διακήρυξης της Τιφλίδας (1977) για *Συμμετοχή*.

Παρόλα αυτά, καλό θα ήταν να καταστεί σαφές ότι η Δ.Γ. δεν αποτελεί μάθημα Γλώσσας και άρα δε διορθώνεται. Ο Τζάνι Ροντάρι στη *Γραμματική της Φαντασίας* του αναφέρει στο κεφάλαιο *Ένα δημιουργικό λάθος* ότι «το να γελάς με τα λάθη είναι ένας τρόπος να αποστασιοποιείσαι από αυτά. Η σωστή λέξη υπάρχει μόνο σε αντίθεση με τη λανθασμένη» για να καταλήξει στη νέα παροιμία «*Κάνοντας λάθη επινοούμε*» (Ροντάρι, 2001). Αν έπρεπε συνεπώς να ιεραρχήσουμε τις επιδιώξεις μας, τότε θα ήμασταν ανάμεσα στη Δημιουργικότητα και στην αγάπη για τις ιστορίες. (Βασιλάκη & Γιαννακουδάκης, 2009). Θα ήταν, όμως, άδικο για τα παιδιά να παραλείψουμε το *συναίσθημα*. Σύμφωνα, άλλωστε, με τον J. Novakovich «η φαντασία και η γνώση μπορούν να σε πάνε μακριά, αλλά χρειάζεσαι ένα συγκεκριμένο ένζυμο για να συμβεί η σωστή χημεία: το συναίσθημα. Αναζωπυρώστε τη φαντασία σας με συναίσθημα» (Novakovich, 1998).

Το συναίσθημα, όμως, είναι κάτι το οποίο θα πρέπει να είμαστε προετοιμασμένοι ότι θα συναντήσουμε από τα παιδιά. Έχει διαπιστωθεί ωστόσο ότι τα παιδιά ακόμη και στις πιο δύσκολες περιπέτειες που δημιουργούν, πάντα στο τέλος πλάθουν τον «από μηχανής Θεό» που τα λυτρώνει!² (Βασιλάκη & Δαρδιώτη, 2008).

Ένα σημαντικό στοιχείο στο πλαίσιο εργασίας μέσω της Δ.Γ. είναι η *αντιφώνηση* των ιστοριών. Ο Μπαμπινιώτης (2002) στο *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας* αναφέρει ως αντιφώνηση την ανταπόδοση, απάντηση σε προηγούμενη προσφώνηση, συνήθως τυπικού χαρακτήρα σε επίσημες περιστάσεις. Στη Δ.Γ., η αντιφώνηση θεωρείται το «μοίρασμα» της προσωπικής δουλειάς του μαθητή με τους συμμαθητές του. Χρησιμοποιείται ως τεχνική για την επιτυχή εφαρμογή του εργαστηρίου διότι, κατά τον Graves (1983), οι μαθητές κερδίζουν όταν έχουν θετικές αντιδράσεις στο να μοιράζονται τη δουλειά τους και συχνά κάποιοι μαθητές που εφάρμοσαν αποτελεσματικά μία επιθυμητή συγγραφική συμπεριφορά, μπορούν να την μεταβιβάσουν στους άλλους μαθητές καλύτερα ίσως απ' ότι ο εκπαιδευτικός (Βασιλάκη & Γιαννακουδάκης, 2009).

---

² Κατά το σχολικό έτος 2007-2008 η Βασιλάκη Α. και η Δαρδιώτη Α. στο πλαίσιο της εργασίας τους ως μέλη Παιδαγωγικής Ομάδας στο Κέντρο Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης Νεάπολης Λασιθίου εμπνέωσαν ασκήσεις Δ.Γ. σε 120 περίπου μαθητές δημοτικού, με θέμα το Δάσος. Η διαπίστωση αυτή φαίνεται στα τελικά κείμενα στο «Συγγραφείς και ποιητές για λίγο»- Βιοματικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα το Δάσος» στο *Δασικά Οικοσυστήματα και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, ΚΠΕ Νεάπολης, 2008, σελ. 69-80.

ΑΝΤΙ ΕΠΙΛΟΓΟΥ

Οι δεκαετίες που μεσολαβούν από την εμφάνιση της Δ.Γ. μέχρι σήμερα, μας δίνουν την εμπειρία εκείνη που χρειαζόμαστε για να την εφαρμόσουμε με μεγαλύτερη βεβαιότητα ακόμη και στην τάξη. Το εύρος των ασκήσεων αλλά και της θεματολογίας της μπορούν να αποτελέσουν ένα χρήσιμο μεθοδολογικό εργαλείο, μία εναλλακτική μορφή έκφρασης όχι μονάχα στην Π.Ε. αλλά και σε οποιαδήποτε καινοτόμα δράση.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Βασιλάκη, Α. & Γιαννακουδάκης, Α. (2009). *Τετράδιο Δημιουργικής Γραφής, Δραστηριότητες Δημιουργικής Γραφής για το Δημοτικό*, Κέδρος, Αθήνα (υπό έκδοση).
- Βασιλάκη, Α. (2008). *Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση στο Νηπιαγωγείο. Δημιουργικές Διαθεματικές δραστηριότητες ευαισθητοποίησης των παιδιών για το περιβάλλον*. Κέδρος, Αθήνα, σ.10.
- Βασιλάκη, Α. & Δαρδιώτη, Α. (2008). *Συγγραφείς και ποιητές για λίγο- Βιωματικό εργαστήριο Δημιουργικής Γραφής με θέμα το Δάσος στο Δασικά Οικοσυστήματα και Περιβαλλοντική Εκπαίδευση.*, ΚΠΕ Νεάπολης, 69-80.
- Γεωργόπουλος, Α. & Τσαλίκη, Ε. (2005). *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Gutenberg, Αθήνα, 16-18.
- Διακήρυξη της Τιφλίδας (1977). Από τη σειρά: *Βασικά Κείμενα για την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*, τεύχος 2, ΠΕΕΚΠΕ, Ελληνική Εταιρεία, Αθήνα, 1999, 16-17.
- Μπαμπινιώτης, Γ. (2002). Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας. Κέντρο Λεξικολογίας, Β' έκδοση, Αθήνα, σ. 214.
- Ροντάρι, Τζ. (2001). *Γραμματική της φαντασίας, εισαγωγή στην τέχνη να επινοείς ιστορίες*. Μεταίχμιο, Αθήνα, σ.52.
- DeSalvo L., (1999). *Writing as a way of Healing, How telling our stories transform our lives*, Beacon Press, Boston, pg 72.
- Graves, D. H. (1983). *Writing: Teachers and Children at Work*. Exeter, NH: Heinemann [ED 234 430].
- Marksberry, Mary Lee, (1963). *Foundation of Creativity-Art Education*, τόμ. 16, τχ. 7, Student Membership Issue, pg21.
- Novakovich, Josip (1998). *Fiction Writer's Workshop*, Story Press, pg7.